

Купалова Галина Іванівна*доктор економічних наук,
професор кафедри екологічного менеджменту та підприємництва
Київський національний університет імені Тараса Шевченка***Купалова Галина Ивановна***доктор экономических наук,
професор кафедры экологического менеджмента и предпринимательства,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко***Kupalova Halyna***D. Sc. (Economics), Professor of Department of
Environmental Management and Entrepreneurship
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ORCID: 0000-0003-4486-8349

DOI: 10.25313/2520-2294-2021-1-6856

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК КРИПТОАКТИВІВ**БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КРИПТОАКТИВИВ****ACCOUNTING CONSIDERATIONS OF CRYPTOASSETS**

Анотація. У статті досліджено проблему визначення місця криптоактивів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності суб'єкта господарювання. Для цього було проаналізовано відповідність нового об'єкта обліку Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Обсяг операцій з криптоактивами постійно збільшується, так, на сьогодні існує більше восьми тисяч різних видів криптоактивів, ринкова капіталізація яких перевищує 929 млрд. дол. США. При цьому, більше 63% загальної ринкової капіталізації складає криптовалюта Bitcoin. У сучасних умовах суб'єкти господарювання проводять з криптоактивами різноманітні транзакції: використовують їх як засіб платежу за товари (роботи, послуги), у спекулятивних цілях, як метод доступу до платформи, як об'єкт та засіб інвестування тощо. Тому проблема відображення операцій з криптоактивами у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності потребує оперативного вирішення. Поряд з тим, у світі досі відсутнє уніфіковане визначення сутності криптоактивів та єдиний підхід до їх бухгалтерського обліку. Кожна країна з метою визначення правового статусу криптоактивів керується нормами свого власного законодавства. В Україні існують спроби державної регламентації сфери обігу віртуальних активів. Так, у 2020 році у першому читанні було прийнято законопроект «Про віртуальні активи», який визначив віртуальний актив як нематеріальне благо. В результаті огляду останніх досліджень, наукових публікацій та міжнародної практики було з'ясовано, що криптоактиви відповідають визначенню активу згідно з Концептуальною основою Міжнародних стандартів фінансової звітності, адже це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід. В результаті проведеного дослідження було доведено, що більшість криптоактивів відповідають ознакам нематеріальних активів, які не амортизуються, а мають підлягати щомісячному тесту на знецінення. Таким чином, криптоактиви є новим об'єктом бухгалтерського обліку, який потребує правильного відображення у фінансовій звітності. Відкритими залишаються питання: класифікації криптоактивів як об'єкта обліку; їх облікової оцінки; визначення методики відображення результатів переоцінки криптоактивів в обліку тощо.

Ключові слова: криптоактиви, цифрові активи, цифрова валюта, віртуальна валюта, фінансовий облік криптоактивів, криптовалюта.

Аннотация. В статье исследована проблема определения места криптоактивов в бухгалтерском учете и финансовой отчетности предприятия. Для этого было проанализировано соответствие нового объекта учета Международным стандартам бухгалтерского учета и финансовой отчетности. Количество операций с криптоактивами постоянно увеличивается.

ется, так, сегодня существует более восьми тысяч различных видов криптоактивов, рыночная капитализация которых превышает 929 млрд. долл. США. При этом, более 63% общей рыночной капитализации составляет криптовалюта Bitcoin. В современных условиях субъекты хозяйствования проводят с криптоактивами различные операции: используют их как средство платежа за товары (работы, услуги), в спекулятивных целях, как метод доступа к платформе, как объект и средство инвестирования и тому подобное. Поэтому проблема отражения операций с криптоактивами в бухгалтерском учете и финансовой отчетности требует оперативного решения. Вместе с тем, в мире до сих пор отсутствует унифицированное определение сущности криптоактивов и единый подход к их бухгалтерскому учету. Разные страны с целью определения правового статуса криптоактивов руководствуются нормами своего собственного законодательства. В Украине существуют попытки государственной регламентации сферы обращения виртуальных активов. Так, в 2020 году в первом чтении был принят законопроект «О виртуальных активах», который определяет виртуальные активы как нематериальное благо. В результате обзора последних исследований, научных публикаций и международной практики было выяснено, что криптоактив соответствует определению актива согласно Концептуальной основы Международных стандартов финансовой отчетности, ведь это ресурс, контролируемый предприятием в результате прошлых событий, от которого ожидают поступления будущих экономических выгод. В результате проведенного исследования было доказано, что большинство криптоактивов соответствуют признакам нематериальных активов, которые не амортизируются, а должны подлежать ежемесячному тесту на обесценение. Таким образом, криптоактивы являются новым объектом бухгалтерского учета, который требует правильного отражения в финансовой отчетности. Открытыми остаются вопросы: классификации криптоактивов; их учетной оценки; определение методики отражения результатов переоценки криптоактивов в бухгалтерском учете.

Ключевые слова: криптоактивы, цифровые активы, цифровая валюта, виртуальная валюта, финансовый учет криптоактивов, криптовалюта.

Summary. The article considers the issues of determining the place of cryptoassets in the accounting and financial statement of an entity. Recent years, there were numerous attempts to define an accounting treatment for a new digital class of assets – cryptoassets, however, there were little research on accounting of cryptoassets and related transactions. The author analyzed the accounting treatment of cryptoassets according to the International Accounting Standards and International Financial Reporting Standards. Nowadays the volume of transactions with cryptoassets is constantly increasing: there are more than eight thousand different types of cryptoassets, the market capitalization of which exceeds USD929 billion. At the same time, more than 63% of the total market capitalization is represented by the cryptocurrency Bitcoin. In modern conditions, businesses conduct various transactions with cryptocurrencies: they use them as a means of payment for goods (works, services), for speculative purposes, as a method of access to the platform, as an object and means of investment, and so on. Therefore, the problem of accounting treatment of transactions with cryptoassets needs to be addressed promptly. At the same time, there is still neither unified definition of the cryptoassets nor a single approach to their accounting. In order to determine the legal status of cryptoassets, each country use its own legislation. There are numerous attempts of Ukrainian government to regulate the virtual assets. Thus, in 2020, the bill «On Virtual Assets» was adopted, which defines the legal status of virtual assets as an intangible asset. According to the review of recent research and scientific publications, cryptoasset meets the definition of an asset in accordance with the International Financial Reporting Standards Concept, as it is a resource controlled by an entity as a result of past events that is expected to generate future economic benefits. According to the research, cryptoassets meet the definition of intangible assets, that should not be amortized and have to be a subject to impairment testing.

Key words: cryptoassets, digital assets, digital currency, virtual currency, cryptoassets financial accounting, cryptocurrency.

Постановка проблеми. На сьогодні не існує уніфікованого підходу щодо методики бухгалтерського обліку криптоактивів. Міжнародні бухгалтерські організації активно досліджують це питання. Так, Австралійська Рада з Стандартів бухгалтерського обліку (AASB) була однією з перших організацій, яка спробувала визначити місце криптоактивів у бухгалтерському обліку та випустила свій перший офіційний документ, що мав назву «Цифрова валюта — необхідність створення нового стандарту» [2]. Однак, цей документ стосувався більшою мірою криптовалют, що є лише одним із

видів криптоактивів. Після цього питання обліку криптоактивів стало об'єктом наукових дискусій, невирішеними залишаються питання: визначення криптоактивів як об'єкту бухгалтерського обліку; їх облікова оцінка; класифікація криптоактивів у фінансовій звітності; визначення методики відображення результатів переоцінки криптоактивів у бухгалтерському обліку тощо. При цьому, обсяг операцій з криптоактивами та їх ринкова капіталізація щорічно збільшується. Станом на кінець січня 2021 року ринкова капіталізація криптоактивів склала 929 326 млн. дол. США. У табл. 1

Таблиця 1

ТОП 10 криптоактивів за ринковою капіталізацією

№	Назва	Ринкова капіталізація, млн. дол. США	Ціна за од., дол. США	Зміна ціни за останні 24 год.
1	Bitcoin	593 180	31 877	-2,24%
2	Ethereum	140 601	1 229	-0,38%
3	Tether	24 812	1	0,04%
4	Polkadot	15 914	18	0,76%
5	XRP	12 294	0	-2,22%
6	Cardano	10 645	0	-0,41%
7	Chainlink	10 031	25	14,93%
8	Litecoin	9 194	139	-0,25%
9	Bitcoin Cash	7 943	426	-4,55%
10	Binance Coin	6 240	40	-1,45%
Інші		98 472	-	-
Загалом		929 326	-	-

Джерело: складено автором за [4]

відображено ТОП 10 криптоактивів за їх ринковою капіталізацією.

Особливу увагу слід також приділити криптовалюти, що є окремим видом криптоактивів. Найбільш розповсюдженими видами криптовалюти є Bitcoin (64%) та Ethereum (15%). Їх місце у загальній структурі криптоактивів відображено на рис. 1.

З огляду на досить швидкі темпи розвитку криптоактивів у загальній системі цифрової економіки необхідно вирішити проблему їх облікового відображення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити вагомий внесок у розвиток бухгалтерського обліку та фінансової звітності операцій з криптоактивами наступних науковців: Р. Ф. Бруханський [3], А. В. Озеран [1], О. М. Петрук [5], В. Г. Швець [6], Т. В. Яцик [6], Т. Анкенбренд [2]

тощо. Так, Т. Анкенбренд та інші [2] досліджували питання таксономії криптоактивів в системі децентралізованих фінансів. Т. В. Яцик та В. Г. Швець [6] розглядали проблематику визнання криптоактивів як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Окрему увагу автори приділяли класифікації криптоактивів та їх обліку в залежності від окремого виду. Р. Ф. Бруханський та І. Спільник [3] вивчали можливість інтеграції криптовалют у систему фінансового обліку та звітності. А. В. Озеран та Р. С. Коршикова [1] досліджували відповідність криптовалют активам чи витратам. Однак, питання віднесення визначення місця криптоактивів в бухгалтерському обліку залишається невирішеним, тому потребує окремого дослідження.

Формулювання цілей (завдань) статті. Завданням цієї статті є визначення методики бухгалтер-

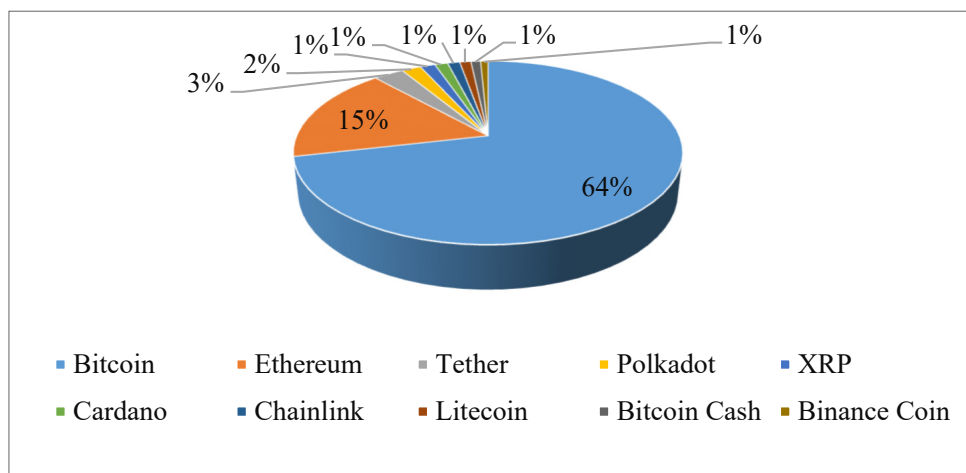

Рис. 1. Структура криптоактивів

Джерело: складено автором за [4; 6]

ського обліку криптоактивів та відображення їх у фінансовій звітності.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні у світі відсутнє уніфіковане визначення сутності криптоактивів. Проте більшість авторів [1–3; 5; 6] погоджуються, що криптоактиви повністю відповідають визначенню активу згідно з Концептуальною основою Міжнародних стандартів фінансової звітності, адже це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід [6, с. 107]. В Україні у 2020 році у першому читанні було прийнято законопроект «Про віртуальні активи», який визначив віртуальний актив як «сукупність даних в електронній формі, яка має вартість та існує в системі обігу віртуальних активів» [5]. Відповідно до правового статусу віртуальні активи було визначено як нематеріальне благо. Однак, відсутні чіткі вказівки, чи відносяться криптоактиви до віртуальних активів. Разом з цим, на законодавчому рівні досі відсутні рекомендації щодо обліку нового виду активу.

З метою визначення місця криптоактивів у бухгалтерському обліку необхідно здійснити аналіз Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Так, відповідно до МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» криптоактиви не відповідають визначенню грошових коштів, оскільки вони не емітуються центральним банком. Вони також не відповідають визначенню іноземної валюти. Криптоактиви також не відповідають визначенню еквівалентів грошових коштів, наведеному в п. 6 МСБО 7, які є «короткостроковими, високоліквідними інвестиціями, що легко конвертуються у відомі суми грошових коштів і які піддаються незначному ризику зміни вартості», адже вони не є короткостроковими, мають значні коливання, і не можуть бути легко конвертовані у відомі суми [3, с. 150].

Криптоактиви не відповідають визначенню фінансового інструмента відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», оскільки відсутні договірні відносини [5, с. 135]. Проте певні контракти на майбутню купівлю або продаж криптоактивів (наприклад, форвардні контракти або опціони), які розраховуються в грошовій формі на основі руху в певній криптовалюти, можуть відповідати визначенню деривативу і підлягати обліку як фінансові інструменти [3, с. 152].

Вони можуть відповідати визначенню запасів особливо під час їх майнінгу (видобутку), однак, виникають дискусії щодо зберігання криптоактивів брокерами криптобірж.

Оскільки криптоактиви можуть вважатися ідентифікованими немонетарними активами без фізичної форми, вони відповідають визначенню нематеріальних активів, згідно з МСБО 38 «Нематеріальні активи». Однак, виникають дискусії, щодо визначення криптоактивів, що утримуються для майбутнього продажу під час звичайної діяльності суб'єкта господарювання.

Відповідно до міжнародної практики більшість міжнародних аудиторських компаній (EY, PWC, Deloitte) зазначили, що криптоактиви повністю відповідають ознакам нематеріальних активів, а тому мають відображатися відповідно [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, криптоактиви повністю відповідають визначенню активів згідно з Концептуальною основою Міжнародних стандартів фінансової звітності, адже це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід. Криптоактиви є ідентифікованими немонетарними активами без фізичної форми, тому вони відповідають визначенню нематеріальних активів. Однак, необхідно зазначити, що криптоактиви не мають визначеного строку корисного використання, а, отже, не можуть амортизуватися. Тому у бухгалтерському обліку доцільно відображати криптоактиви за справедливою вартістю із відображенням змін у Звіті про прибутки та збитки (Звіті про фінансові результати). Разом з цим, враховуючи високий ризик волатильності вартості криптоактивів вони мають підлягати перевірці (тесту) на знецінення на кожен дату балансу. Загалом нематеріальні активи не підлягають переоцінці згідно з МСБО 38. Їх вартість відповідно до стандартів повинна визнаватися та оцінюватися за історичною собівартістю. А зменшення корисності визнається лише тоді, коли її балансова вартість перевищує справедливую вартість. Подальше скасування раніше визнаних збитків від знецінення заборонено, тому з метою застосування МСБО 38 до криптоактивів його необхідно удосконалювати в частині уточнення визначення нематеріальних активів та оцінки криптоактивів у бухгалтерському обліку.

Література

1. Озеран А. В. Визнання криптовалюти у фінансовій звітності: актив чи витрати / А. В. Озеран, Р. С. Коршикова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Випуск 33. С. 130–135.
2. Ankenbrand T. Proposal for a Comprehensive (Crypto) Asset Taxonomy / T. Ankenbrand, D. Bieri, R. Cortivo, J. Hoehener, T. Hardjono // Crypto Valley Conference on Blockchain Technology (CVCBT). Switzerland. 2020. PP. 16–26. URL: <https://doi.org/10.1109/CVCBT50464.2020.00006>.
3. Brukhanskyi R. Crypto Assets in the System of Accounting and Reporting/ R. Brukhanskyi, I. Spilnyk // The Problems of Economy. 2019. № 2. PP. 145–156. URL: <http://dx.doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>.
4. Coinmarketcap. Cryptocurrencies market capitalization. 2021. URL: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/> (дата звернення: 23.01.2021).
5. Petruk O. Concept and classification of derivative financial instruments as a methodological precision on their regulation on the financial services market / O. Petruk, O. Novak, T. Osadcha // Baltic Journal of Economic Studies. 2019, Vol. 5, No 3. PP. 135–144. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-135-144>
6. Yatsyk T., Shvets V. Cryptoassets as an emerging class of digital assets in the financial accounting / T. Yatsyk, V. Shvets // Economic Annals-XXI. 2020. Vol. 183. Iss. 5–6. PP. 106–115. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V183-10>

References

1. Ozeran A. V., Korshykova R. S. (2020) Vyznannja kryptovaljuty u finansovij zvitnosti: aktyv chy vytraty // Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Vypusk 33. S. 130–135. [in Ukrainian].
2. Ankenbrand T. Proposal for a Comprehensive (Crypto) Asset Taxonomy / T. Ankenbrand, D. Bieri, R. Cortivo, J. Hoehener, T. Hardjono // Crypto Valley Conference on Blockchain Technology (CVCBT). Switzerland. 2020. PP. 16–26. URL: <https://doi.org/10.1109/CVCBT50464.2020.00006>.
3. Brukhanskyi R. Crypto Assets in the System of Accounting and Reporting/ R. Brukhanskyi, I. Spilnyk // The Problems of Economy. 2019. № 2. PP. 145–156. URL: <http://dx.doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-145-156>.
4. Coinmarketcap. Cryptocurrencies market capitalization. 2021. URL: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/> (дата звернення: 23.01.2021).
5. Petruk O. Concept and classification of derivative financial instruments as a methodological precision on their regulation on the financial services market / O. Petruk, O. Novak, T. Osadcha // Baltic Journal of Economic Studies. 2019, Vol. 5, No 3. PP. 135–144. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-135-144>
6. Yatsyk T., Shvets V. Cryptoassets as an emerging class of digital assets in the financial accounting / T. Yatsyk, V. Shvets // Economic Annals-XXI. 2020. Vol. 183. Iss. 5–6. PP. 106–115. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V183-10>